

Mezar yağmacıları, Bilme Dürtüsü ve Psikanaliz

Bella Habip

Mezarlıkların tahrip edilmesine insanlığın en kadim zamanlarından beri tanık oluyoruz. Bu saldırganlıklar kimi zaman belirli bir etnik, dini veya siyasal toplulukları korkutmak, kovmak hatta kimi zaman onları yok etmek amacını taşımaktadır. Kimi zaman da bu saldırganlıklar, define avcılığı adı altında kutsal mekânlarda yapılan kaçak kazılar yoluyla açgözlülüğün suç pratikleri olarak ortaya çıkar. Sessiz ve dünyadan yalıtılmış bu alanlarda vuku bulan saldırgan ve ölümcül dürtülerin yarattığı kaba gürültü insanlığın en vahşi, karanlık ve ehlileştirilmemiş ruhsallığıyla bizi karşı karşıya getirir. Bu konuyla ilgili arkeologlar, sosyologlar, siyasal bilimciler yakından ilgilenmişler, hafıza, hafıza kırımı, toplumsal hafıza, ölüm siyaseti, ölümlerin gücü[1] gibi çeşitli temalar etrafında incelemelerde bulunmuşlardır. Ama yüzyıllardan beri süregelen bu dehşet verici olgunun ruhsal temelleri üzerine çok fazla araştırma göze çarpmamaktadır. Ünlü psikanalist W. R. Bion'un mezar hırsızları ile araştırmacı bilim insanının ortak bir dürtüden, bilme dürtüsünden hareket ettiklerine dair birazdan ele alacağımız ilginç bir tespiti[2] bu yazının çıkış noktasıdır. Bir diğer deyişle mezar yağmacılığının kendisi bir araştırma konusu olmaktan çok ihtiva ettiği dürtüsel içerik dikkatimizi çekecektir. Bu, deneme mahiyetindeki incelememiz, merak temelli bilme dürtüsünün, Yaşam ve Ölüm dürtüleri kadar aynı öneme sahip olduğunu ileri süren Bion'un kavrayışı ve onun S. Freud ve M. Klein'dan devraldıkları etrafında olacaktır. Ayrıca yapıtı önemli ölçüde M. Klein ve W. R. Bion'dan etkiler taşıyan ünlü çağdaş psikanalist F. Guignard'ın bilme dürtüsü hakkındaki görüşleri de bu incelemeye katkıda bulunacaktır.

Her ne kadar mezar yağmacılığı odak konumuz olmasa da, konu üzerine yapılan çalışmaların özellikle arkeoloji ile olan kısmı biz psikanalistleri yakından ilgilendirir. Arkeologlar, mezarların hırsızlar tarafından yağmalanmasına dair çok ilginç bulgular elde etmişlerdir[3]. Bunlardan bazılarının bu yağmacılığın sadece sosyolojik, ya da siyasal nedenlerle olmadığı yönünde olması özellikle dikkatimizi çeker. Örneğin, kimi çalkantılı siyasal dönemlerde eski yönetime ait kralların mezarlarının yağmacıların hedefi haline gelmesi arkeologlara göre çok tanıdık bir olgu olmasına rağmen, kutsal mekânlara yönelik yağmacılığın diğer dönemlerde de aynı istikrarı göstermesi ilginçtir. Bir diğer bulgu da söz konusu yağmacıların çok kapsamlı, mezar planlarını uzun yıllar boyunca incelemeye koydukları ve tünel kazma konusunda uzmanlık elde ettikleri meşakkatli uzun soluklu bir çalışmanın olmasıdır. Keza yağmacıların özellikle orta sınıftan olmaları, duvarcı, çatı ustası, çiftçi, taş ustası, balıkçı vb. meslek sahibi olmaları da bir başka özelliktir. Yani yağmacılık başıboş, işsiz ve aşsız meczupların işi gibi durmamaktadır. Yağmacıların bu özelliği de yazımızın başında zikredilen anlık dürtüsel boşaltım tablosu içeren bir tür yağmacılıktan farklı psikolojik bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Merak dürtüsü işbaşında gibidir.

Bir diğer önemli husus da yağmacılara verilen cezaların niteliğidir. Örneğin eski Mısır kanunlarında kutsal mekânlarda, özellikle de mezarlarda gerçekleştirilen yağmacılık tanrılara karşı sarf edilmiş bir küfür anlamına geliyordu. Dolayısıyla bu suçtan yargılanan kişiye en ağır cezalar veriliyor, en iyi koşullarda bu kişiler hemen idam ediliyorlardı. Genel olarak ise, burun, kulak gibi herhangi bir organları kopartılarak işkence yoluyla, yavaş ölüme terk ediliyorlardı.

Yağmacıların ipsiz sapsız kişilerden mütevellit olmamaları, mezar yağmacılığının aynı zamanda, tıpkı bilimsel bir araştırma gibi, dikkat, azim ve uzun soluklu bir uzman işi olması, yağmacılığın özündeki tüm sınırları ihlal edip tahrip ederek ele geçirmeyi ve tabii bütün bunları korkunç cezaları da göz önünde bulundurarak gerçekleştirmek olduğu hakikatini bize unutturmaz. Hedefini mutlak şekilde gerçekleştirmek isteyen saldırgan ve açgözlü bir dürtü ile karşı karşıyayız. Ama aynı zamanda bu saldırgan dürtünün önemli bir bileşeni de var: Bilme dürtüsü. Yağmacılar sanki mezarların içindekilere sadece sahip olmak değil ama aynı zamanda ve öncelikle, içini görmenin kesinlikle yasak olduğu kutsal mekânları görmek ve bilmek istiyorlar gibi durmaktadır. Kimi kral mezarlarına ulaşmak için kazılan ustalıkla tüneller sadece oradaki zenginliklere sahip olma arzusu ile açıklanması yetersiz kalmaktadır. Böyle bir dürtünün, merak merkezli bilme dürtüsünün köklerini araştırmak ve insanlaşma ya da insanlaşmama sürecinde uğradığı akıbetleri ortaya koymak kısmen Freud'un ama özellikle M. Klein ve W. R. Bion'un ve yapıtlarında, çağdaş psikanalist F. Guignard'ın yapıtlarında yer alacaktır. Bu dürtünün akıbetleri yazımızın başında değindiğimiz W.R.Bion'un tespitinin kuramsal ve klinik arka planını aydınlatacaktır.

Bion Brezilya'da yürüttüğü seminerlerinden birinde [4] Sir Leonard Wooley'in Sümer antik kentü Ur'da yaptığı çalışmalara atıfta bulunur. Kral mezarlarında elde edilen bulgular kralın değerli eşyalarıyla birlikte gömüldüğünü ama aynı zamanda onu sevenlerin de, en değerli ve güzel giysileri ile birlikte, muhtemelen afyon içip, ilahiler eşliğinde onu takip ettiği ve onunla birlikte tabuta girdiklerini göstermişlerdir. Bu törenin yaklaşık M.Ö. 3500 yıl önce olduğunu ileri süren arkeologların metinlerinden hareketle Bion bu tarihten 500 yıl sonra gerçekleşen başka bir olaya da atıfta bulunur: Mezarların içine girilmiş ve yağmalanmıştır. Bu yağmacıları bilimsel yöntemin ataları olarak tanımlayan Bion bu iki olayı da birleştirir. Birinci olayı cahillik, ikinci olayı da bilmeye yönelik bir girişim olarak tanımlayan Bion, bilme süreçlerinin de cahillik, aptallık ve kibir tehlikesi altında olduğunu ileri sürer.

Tekrar merak konusuna dönecek olursak, öncelikle Freud'un yapıtında bu dürtüye ilk önce *Cinsellik Üzerine Üç Deneme* (1905) adlı kitabının ilk basımından itibaren yer verdiğini görürüz. Bilme dürtüsü, bilme açlığı, küçük araştırmacı gibi terimler 7 bu metinde ve *Küçük Hans* (1909) ve *Leonardo da Vinci'nin Bir Çocukluk Anısı* (1910) gibi metinlerinde de göze çarpar. Bilme dürtüsünü çocuğun kökenleri ve nasıl dünyaya geldiği konusunda bilgi sahibi olmak istemesiyle bağlantılandıran Freud, söz konusu dürtünün çocuklarda kendilerinden sonra bir çocuğun dünyaya gelmesiyle harekete geçtiğini ileri sürer. Bir diğer hareketlenme de çocukların cinsiyet farklılığını keşfetmeleriyle başladığını ileri süren Freud'un çocukların sorularını ve cinsel hayata dair meraklarını merceğe aldığı Dr. Früst ile olan yazışmaları (1907) aydınlatıcıdır. Çocuğun araştırmacı dürtüsünün dürüstlüğüne atıfta bulunan Freud, genel olarak ebeveynlerin kaçamak ve yetersiz yanıtlarının karşısında çocuğun güveninin sarsıldığını vurgular. Çocuğu tereddüde düşüren bu yanıtlar akabinde çocuğun cinsellik konusu üzerinde kendi cinsel kuramlarına başvurarak onları inşa etmesine neden olacağını da ileri sürer. Şöyle ki çocuk "bebekler dışkı yoluyla dünyaya gelirler", ya da "güzel bir yemekten sonra bir bebek dünyaya gelir" türünden inşa ettiği çocukluk çağı cinsellik kuramlarında ebeveynlerin gerçekle bağdaşmayan yanıtlarının da bir payı vardır. Böylece çocuğun kendine ve etrafına uydurduğu bu cinsel masallar kısmen de olsa bir hakikat içerir. Ebeveynlerin hakikatle kurdukları inkâr temelli çarpık ilişkiden çocuk tabii etkilenecektir. Freud'un çocuklara verilen cinsel eğitimin hakikatle olan ilişkisi konusundaki tutumu belirgindir. *Küçük Hans* adlı metinde Freud, ebeveynin çocuğun sorduğu sorulara doğru ve yerinde yanıtlar vermesinin önemli olduğunu söyler ve gereksiz yere çocuğun kaygısını arttırılmamasını salık verir. Freud'un altını çizdiği

bu hakikat konusu birazdan ele alacağımız Bion'un bilme dürtüsü kuramının temel taşı oluşturur.

F. Guignard, çocuğun araştırmacı ruhunun ele alındığı Freud'un "Leonardo da Vinci'nin Bir Çocukluk Anısı"nda, nesneyi sevmek ve nefret etmekle, onu tanımayı ayırt eden Da Vinci ile kurduğu hayali diyalogu[5] inceler. Bu diyalogda Da Vinci, *Resim Üzerine Deneme* adlı kitabında, bir nesneyi sevmenin ya da ondan nefret etmenin ancak ve ancak o nesneyi tanımakla mümkün olduğunu ileri sürmektedir. Freud ise bu tespiti karşı çıkmış ve insanların dürtüsel bir şekilde, bilgi sahibi olmadan sevdiklerini ya da nefret ettiklerini ileri sürmüştür. Aşkın cinsel doğasına vurgu yapan Freud, Da Vinci'deki araştırma dürtüsünün sevmek ve nefret etmenin yerine geçtiğini söylemektedir. F. Guignard ise Freud'un bu tespitini çocukluk çağı cinselliği üzerinden yorumlar. Yazara göre ötekini tanımanın ona karşı beslenen aşkın kalitesini düşürmesi Oidipus çerçevesinde çocuğun yaşadığı hayal kırıklığıyla yakından ilintilidir. Çocuğun ilk nesnelere tanınmasının bedeli sevgi ve nefret ilişkilerinin sarsılmasıyla ödenir. Çocuk büyümek ve gelişmek için narsisizm duvarını aşacak, kaçınılmaz hayal kırıklıklarıyla ve kendi güçsüzlüğüyle yüzleşecektir. Ne de olsa çocuk ebeveynlerinin tek sevgi nesnesi değildir. Guignard Freud ve Da Vinci'nin bu tespitlerini farklı bir boyuta taşır ve farklı bir tanımadan, Freud'un ve Da Vinci'nin eserlerindeki hakikiliğin özünü yansıtan bir tanıma biçiminden, epistemofilik dürtüden söz eder. Yazar bu dürtüyü Freud'un annenin oğluna karşı duyduğu derin sevgiye yaptığı atıfta, M.Klein'in şükran duygusu ile söylediklerinde ve W. R. Bion'un Aşk (A) ve Nefret (N) dürtüleriyle aynı düzleme yerleştirdiği Bilme (B) dürtüsünde tespit eder. Yaratıcılığın kökeninde olan bu dürtünün yazara göre hedefi herhangi bir çıkar tanımaz, sanki sadece dünyayı tanımak ve anlamak için iş başındadır.

Freud zamanlama konusunda nettir. *Cinsellik Üzerine Üç Deneme* adlı kitabının 1915 yılındaki üçüncü basımında bilmeye ve araştırmaya yönelik dürtülerin cinsel dürtülerin uyanışı ile eş zamanlı olduğunu, yani iki ila beş yaş arasında olduğunu ileri sürer. Mamafih Freud bu dürtüyü cinsel dürtüler kategorisine dâhil etmez. Bilme dürtüsü hâkim olmanın, ele geçirmenin yüceltilmiş halidir ve görme hazzının enerjisiyle çalışır der Freud. Burada bir parantez açalım ve örneğin Fransızca ve İngilizce'de, muhtemelen başka bazı dillerde de "anıyorum" derken "görüyorum" denmesi bu bağlamda anlamlıdır. Ne de olsa bir şeyi ele geçirmenin ilk adımı onu görmekten geçer.

Dürtünün kuvvetini cinsel enerjiden aldığı prensibinden hareket edersek, kökeni cinsellik olmayan bir dürtünün nasıl yüceltilebileceğiyle ilgili bir soruyu Freud yanıtsız bırakır. Bilme dürtüsü, haz arayışı ile ve onun ötesindeki saldırganlık, ele geçirme, aç gözlülük ve ölüm dürtüsünün eklenmesini gerekli kılar. O tarihteki Freud'un kuramlaştırması bu iki boyutu birleştirecek ikinci dürtü kuramına, yaşam ve ölüm dürtülerine sahip değildi. İşte burada M. Klein'in katkıları devreye girer.

M. Klein'in kuramına geçmeden önce Freud'un bir diğer metni bilme dürtüsü hakkında aydınlatıcıdır. Freud "Zihinsel İşleyişin İki İlkesi hakkında formülasyonlar" [6] adlı makalesinde gerçeklik ilkesinin tesis edilmesini betimler. Organizmanın açlık durumunda olduğu gibi içsel bir ihtiyaç karşısında dış dünyayı periyodik olarak kolağan etmek gibi öngörücü bir işlevinden söz eden Freud, dikkat etmenin altını çizer. Dikkat etme, duyuları algılamaktan farklıdır ve nesnelere algılamadan önce onları bulmaya ve not etmeye yönelik bir harekettir. Elde edilen verileri depolayan bu sistem belleğin işlevlerinden birini yerine

getirmektedir. Dikkati yönelterek bilgi sahibi olmak, bilginin depolanarak ileriye yönelik kullanıma hazır hale getirilmesi gibi unsurlar da bize epistemofilik dürtünün betimlemesini çağrıştırmaktadır

M. Klein'in kuramında ise, bilme dürtüsü, Freud'un ölüm dürtüsünü doğrudan entegre etmesiyle yenilikçidir. Klein yaşam ve ölüm dürtülerini, birbirlerinin birer antitezi olarak kurgulamaz. Yani, bir yandan yaşam dürtüsü diğer yandan ölüm dürtüsü değildir. Aksine bu iki temel dürtü birbirlerine devamlılık arz ederler. Freud'un da vurguladığı gibi ölüm dürtüsü "haz ilkesinin ötesinde"dir. M. Klein saldırganlığa, hasede ve nefrete ki bunlar aşkın diğer yüzüdür-öznenin inşasında önemli bir yer atfetmiştir.

Freud'un kuramında gözümüze çarpan husus çocuğun bilme dürtüsünün adresinin ebeveynlere, yani bir Öteki'ne, ve onların vereceği yanıtlara olması dikkatimizi çeker. Her ne kadar çocuğun imgelemi bu yanıtlarla yetinmezse de ebeveynin hakikat içinde olup olmaması çocuğun araştırmacı ruhundaki çalkantılara bir yön verecektir. M. Klein'da ise çocuk doğumundan itibaren bir Öteki'nin arayışındadır. M. Klein 1919 yılında Macar Psikanaliz Topluluğu önünde verdiği bir konferansta[7] beş yaşındaki bir erkek çocuğunun öğrenme zorluklarından söz edecektir. Tedavi yöntemi olarak çocuk psikanalizinin çocuktaki bilişsel ketlenmeyi ortadan kaldıracığını ileri süren o zaman genç bir analist olan Klein, çocuktaki merak duygusunu teşvik ederek bastırmanın gücünü azaltmayı hedeflemektedir. Her tür dogmatik, otoriter eğitim biçimlerinin karşısında olan Klein özgür düşüncenin ve özgür eğitimin faydalarını vurgulamış ve metinlerinde bilme arzusu, bilme iştahı, inceleme ihtiyacı, hakikat arzusu, sorgulama ihtiyacı hatta bilme içgüdüğü gibi terimlerle bu odak noktasını vurgulamıştır. Bu terimler "Epistemofilik dürtü"nü öncülleridir.

M. Klein bebeğin dünyasının doğumdan itibaren nesnelere dolu olduğunu ve meme arayışının içgüdüsel doğasını vurgular. Freud ve K. Abraham'ın izinde, bebeğin dünya ile kurduğu ilişkinin oral haz temelli olduğunu ileri süren Klein bu hazzın aynı zamanda en arkaik korkuları da beraberinde getirdiğini vurgular. Şöyle ki, bebek aç kaldığında, Freud'un şemasındaki memeyi sanrısız bir şekilde var etmenin uyarımı yatıştırması yetersiz kalınca daha önce deneyimlenen haz ve huzur dolu anların eksikliği şiddetli bir şekilde deneyimlenir. Burada deneyimlenen orada olmayan bir meme değil bebeğin kendisinin bir parçasının yokluğudur ve şiddetli kaygılar yerini almıştır. Saldırganlık ve nefret içeren bu kaygılar, şizo-paranoid denilen bu konumda, henüz nesnenin yokluğunu deneyimlemez, bir yokluk yüzünden deneyimlenirler. Nesnenin kendisi parçalara bölünmüştür, bütünlüğü henüz yoktur. Nesne memnun ettiği zaman iyi yoksun bıraktığı zaman da kötüdür. Bu iki durum eşliğinde yaşanan kaygılar saldırıya uğrama, iğdiş edilme, yok edilme düşlemlerini de beraberinde getirecektir. Bu dehşet verici düşlemler ısırma, parçalamak gibi oral sadizmle, idrara boğup zehirlemek gibi üretral sadizmle, dışkıları tutmak ya da onları bir silah gibi kullanarak saldırmak gibi anal sadizmle yakından ilgilidir. Klein bebeklik sadizmi doruğa ulaştığında, epistemofilik dürtünün içeri girme ve içindekini ele geçirme gibi yönelimlerle ortaya çıktığını ileri sürer. Bebeğin anne bedeninin içinde kendini tehlikeden koruyacak, kaygısını dindirecek nesne arayışı bu yönelimlerin en temel motivasyonudur ve ilk özdeşleşimler bu zamanda ortaya çıkar. Bilgi anne bedeninin içindedir ve ilk sahnenin gerçekleştiği yerdir. Bir diğer deyişle bebek annenin bedeninin/karnının içinde kötü nesneyi yok etmek ve iyi nesneyi ele geçirmek istemektedir. Anne bedeninin içine şiddet içeren bu zorla girme hareketinin sonuçlarından biri anne bedeninin içinin tehlikeli bir yer olduğudur: Saldırganlığın yansıtmacı özdeşleşim hareketi ile içerisini

saldırğan kılması bebeği daha derin kaygılarla baş başa bırakır. Bilgiye ulaşım zorlaşır, bazen imkânsızlaşır. Diğer sonuç ise anne bedeni ile bebeğin kendi bedeninin birbirine karışmasıdır ki bu da hipokondriyak korkulara ya da kloströfobik kapalı kalma kaygılarına yol açabilir.

Bir şeyi soruşturmakla o şeyin içine girmenin eşanlımlı olduğunu söyleyen M. Klein epistemofilik dürtüyü derinlemesine çalışmamış, ilkel dürtüler sınıfına dâhil etmekle yetinmiş, ketlendiği patolojik durumlarla daha çok ilgilenmiştir. Bu dürtünün kavramlaşması ve ruhsal aygıttaki yeri W. R. Bion'la mümkün olacaktır.

Robert D. Hinshelwood[8] *Kleinci Düşünce Sözlüğü*'nde epistemofilik dürtünün kavramlaşma sürecinde Klein'dan Bion'a geçişi şöyle tarif eder: “bilme her halükarda “çoşkusal”dır, nesnenin iyicil ya da kötücül hallerini bilmeye yöneliktir; ve bu haller öznenin benliğindeki aşk ve nefret hallerinin doğuşuna neden olurlar”. Böylece özne ile nesne arasındaki epistemofilik bağ kurulmuş olur.

Bion'la birlikte M. Klein'daki Epistemofilik dürtü ya da bilme dürtüsü, epistemofilik bağa, ya da Bion'un deyişiyile B (bilme) bağına dönüşür. Bion 1962 yılında[9] epistemofilik dürtüyü insan ruhsallığındaki aşk ve nefretle beraber aynı düzleme yerleştirir: A (aşk), N (nefret) ve B (bilme) bağı, ki bu sonuncusu nesnelerin içeriklerini bilme ile ilgilidir. Yazara göre bu üç bağ çoşkusal nitelikteki bağlardır ve bu bağların içinde bilme bağı kişiliğın gelişmesinde ve büyümesinde (growth) başat bir öneme sahiptir. Klein'daki bilme dürtüsü sadece kişinin içindeki bir dürtüye tekabül ederken Bion'daki bilme bağı, anne-çocuk ilişkisindeki ya da analist-analızan ilişkisindeki bilme bağına, bilginin bu ilişki içindeki durumuna tekabül eder. Annenin çocuğunun yaşadığı deneyimi ve hislerini anlamaya çalışması onunla B bağını kurması anlamındadır. Keza analistin de analizanın çağrışımından, genel hali ve sergilediği çoşkusal tutumdan yola çıkarak onlara uygun bir strateji izler. Ya yorumlar, ya bir tespitte bulunur, ya da susmayı yeğler. Anne de analist de bu bilme bağını kurabilmek için Bion'un deyişiyile söz konusu yaşantıları *düşleme*'ye (reverie) koyulurlar. Bebeğin ya da analizanın içinde olup bitenleri anlamaya ve bilmeye yönelik bu yetenek daha sonra bebek ya da analizan tarafından içselleştirilerek, düşünme yeteneğinin gelişirmesinin önünü açacaktır.

Bion'a göre söz konusu olan kapsayıcı ruhsallığın kendi içerikleri ile kurduğu bağdır. Aşk (A), Nefret (N) ve Bilme (B) bağları, ruhsallığın kendi içeriklerine yönelik aşk halini, nefret halini ya da onlar hakkında bilgi sahibi olmak halini temsil ederler ve tüm bunlar daimi olarak bir kapsayan kapsanan ilişkisi içinde cereyan etmektedir. Bion'a göre düşünceler her zaman iki zihnin karşılaşmasının bir ürünüdür[10]. Bu karşılaşmanın başlangıcı bebeğin meme ile kurduğu ikili olma (two-ness) halindeki gerçekleştirmelerle başlar. Tabii bu ikilinin arasındaki alışveriş (A), (N) ve (B) bağlarının kalitesini de ifşa edecektir. Aşkı imha eden bir alışverişte (-A), nefreti nötralize eden bir alışverişte (-N), bilmeyi ortadan kaldıran bir alışverişte ise (-B) şeklinde negatif işaretleri kullanan Bion, aşk bağının tersinin nefret olmadığını, kayıtsızlık halinin olumsuz yönünü vurgulayacaktır. Konumuz olan bilme bağının olumsuzluğu ise bilmeye yönelik her türlü yıkıcı hareketi temsil edecektir.

F. Guignard bilme bağının ketlendiği patolojik durumları dört kategoride sınıflandırır[11]. Bunlardan ilki nesil ve cinsiyet farklılığını ortadan kaldıran, sadist ve mazoşist ritüellerle ve iç nesnelerin bölünme durumunu sabitleyen, sapkınlıklardır. İkinci ve en hasarlı

patolojik durum ise zekâ geriliğindeki epistemofilik dürtünün ve benliğin sağlıklı kısımlarının ve iç nesnelerin dış dünyaya yapılan yatırımın getirdiği dehşet duygusu karşısında hapsolması ve açgözlülük ve hasedin dışarıya yansıtılmasıdır. Üçüncü sırada ve yaygın olanı ise çocuktaki öğrenme güçlükleridir. Dördüncü kategoride ise erişkin nevrozundaki lokalize “debilite”lerdir. Ne de olsa nevrotik belirti ruhsallığın bir köşesine sıkışmış bir aptallıktır.

Bion ise bilme bağının ketlendiği durumlarla ilgili ilginç bir saptamada[12] bulunur. Psikoza yakın hastaların analizlerinin bir aşamasında, ruhsallığın dağılma tehditi karşısında, da kibir, merak ve aptallığın seans içinde dağılmış bir üçlemenin varlığından söz eden Bion, bu durumu çocuğun yansıtmacı özdeşleşim hareketlerinin şiddetine dayanamayan hatta onları geri çeviren bir annenin karşısındaki çocuğun bir zamanlardaki çaresizliğine bağlar. Merak duygusunun şiddeti ketlenmiş yerini aptallığa bırakmıştır. Analizan örneğin yorumları anlamamakta, ya da anlar gibi yapıp bilgiç ve kibirli sözler sarfetmektedir. Annenin çocuğun merakına yanıt vermeyip onları geri çevirmesi hareketiyle özdeşleşen çocuk kendi merak duygusunu geri çevirir. Analizandaki kibir de bu mekanizmayı tekrarlar. Kibirli tutumu analiste yansıtan analizan onda varsaydığı kibirle yansıtma yoluyla özdeşleşir.

Bilme dürtüsünün kat ettiği yollar çok çeşitlidir. F. Guignard yine aynı kitabında bu dürtünün kaderinin ebeveyn nesnelerinin tutumuna dayandığını vurgular ve bilmeye yönelik teşvik edici tutumların önemini vurgular. Oysa sadist ve yıkıcı dürtülerin kaynağının daha çok kalıtsal olduğu yönünde M. Klein’la hem fikirdir. Guignard, doğumunun ilk iki saatinde etrafı merakla kolaçan eden bir bebekten söz ederken, merak duygusunun sadist dürtülerle karışmadığı, en yalın en çıkarsız haline vurgu yapar. Bu tabii bilme dürtüsünün hasetli ve yıkıcı dürtülerle işbirliği yaptığı mezar yağmacılarında olanın tam tamına zıttıdır.

Merak etme ve bilme arzusunun dürtüsel kökenlerini incelediğimiz bu çalışmada bilmenin ruhsallık açısından önemi Freud’un açtığı yolda daha da belirginleşir. “Altbenliğin olduğu yere benlik ulaşmalıdır”[13] diyen Freud’un psikanalizin ilk yıllarındaki bilinçdışını bilmemiz yolundaki telkini, Klein ve Bion’la farklı biçimlere bürünmüş, bilmenin kendisinin ruhsallığı inşa edici, iyileştirici ve geliştirici boyutu ön plana çıkmıştır. Keza çağdaş psikanaliz dünyasındaki klinik ve kuramsal gelişmeler güncel patolojilerdeki zihinsel işleyişine daha çok vurgu yapmaktadır. Ne de olsa, bilinçdışının tanınarak bilinçlenmesi bilme fonksiyonlarını, yani düşünme fonksiyonlarını gerektiği gibi kullanamayan bireyler için yeterli olamamaktadır. Bion’la beraber değişen ruhsal hayata yönelik paradigma bilme bağının, aşk ve nefret bağlarıyla birlikte düşünme süreçlerine zemin hazırlaması bakış açısı ön plandadır. Ruhsal aygıtı coşkusal köklerinden ayırmadan bir düşünme aygıtı olarak düşünmek, bilmeye olduğu kadar aptallığa ve kibire yol açan süreçleri de tanımamızı sağlayacaktır. Bilmenin karşısındaki en güçlü kuvvetin hasedin olduğunu da belirten Bion, yaratıcı bir zihnin, hem kendi içinde hem de dışarıda karşılaşacağı tehlikelerin neden olacağı ketlenmelere dikkat çekmektedir. Belki de bu yazının çıkış noktasının hasetli bir eylem olan mezar yağmacılığının olması ayrıca anlamlıdır. Hasetli bir zihnin bilme bağı ile ilişkisi de bir başka incelemenin, yaratıcılık/haset eksenindeki bir incelemenin konusu olabilir.

Kaynakça

- [1] Sayın,Z. *Ölüm Terbiyesi*, Metis, 2018.
- [2] W.R.Bion (1971). *Entretiens psychanalytiques*“, Paris, Gallimard, s.219.
- [3] B. Lhoyer (2016). *Le Juste et le sacré: les territoires de la faute dans l’Egypte ancienne, en Mésopotamie et dans la Bible*, *Revue Droit et Cultures*, “Les traces archéologiques des pillages de tombes”, No. 71, 2016-1.
- [4] A.g.y. içinde s.217.
- [5] Guignard, F. (2015). *Quelle psychanalyse pour le XXIème siecle?* Ithaque, Paris, s.128.
- [6] Freud, S. (1911). “Formulations sur les 2 principes du cours des événements psychiques”, *Résultats, Idées, Problèmes* içinde, T.1, P.U.F., 1974.
- [7] Klein, M. (1921). Bir Çocuğun Gelişimi, *Sevgi, Suçluluk ve Onarım* içinde, çev. L. Tanoğlu, Ed. B.Habip, Kanat, 2008.
- [8] Hinshelwood R.D. (1989). *Dictionnaire de la Pensée Kleinienne*, P.U.F. s.321.
- [9] Bion W.R. (1962). *Aux sources de l’expérience*, P.U.F. Paris, 1979.
- [10] Bion, W.R. “Une théorie de l’activité de la pensée », *Réflexion Faite* içinde, s.125, P.U.F. 1983. Türkçe’de « Bir Düşünme Kuramı », *Tereddütlü Düşünceler* içinde, çev. N. Erdem, Metis, 2017.
- [11] Guignard, F. (2015). *Quelle psychanalyse pour le XXIème siecle?* Ithaque, Paris, s. 133.
- [12] Bion, W.R. “On Arrogance”, a.g.y. içinde s.97 ve “Kibir Üzerine”, a.g.y. içinde s.111.
- [13] Freud, S. (1933) “Wo es war, soll Ich werden”, *Nouvelles Conférences*, “XXXI. Conférence. “La Décomposition de la Personnalité Psychique”, Gallimard, 1971. S.110.”

Görsel: Eski Mısır'da mezar yağmacılığını konu alan hukukî belge, Abbott (Apot) Papirüsü, MÖ 1100, belgenin aslı The British Museum'da bulunuyor.